

Haapsalu - Rohuküla - Vormsi 70km

Suundu Haapsalu linnast [Raudteejaama](#) ja [Rohuküla](#) poole. Külasta kindlasti [Paralepa randa](#), üht soojema mereveega randa Eestis. Rannast ja parkmetsast viib tee [Pullapääle](#). Selle vahelduva maastikuga looduspargi võlu avastati juba 19. saj, mil ta oli supelsakste ja tsaariperede väljasõitude meeliskohaks.

Mööda suurt maanteed Rohuküla suunas minnes leiad teravaid elamusi endiselt [Kiltsi lennuväljalt](#), mida kasutati Nõukogude Liidu lagunemiseni MIG-hävitajate lennu- ja radarijaamana. Siin on 28 betoonangaari ja 3 km ulatuses lennuradasid. Sõjaväelinnakus tuleb olla ettevaatlik ning varisemisohtlikes kohtades mitte turnida.

Maantee ääres köidavad tähelepanu [Ungru lossi](#) varemed, mida hakkas 1893. a ehitama krahv Ewald Von Ungern-Sternberg. Legendi järgi lubas krahvi armastatu temaga abielluda vaid siis, kui krahv ehitab talle samasuguse lossi kui on Saksamaal Merseburgis. See abielu aga ei saanud kunagi teoks. I maailmasõja eel sõjasadamana rajatud [Rohuküla](#) on tänapäeval kaasaegne parvlaevade- ja jahisadam. Kui aega on ja meri ahvatleb, tasub külastada rannikul asuvaid [Toput](#), [Toorakut](#) ja [Kiviküla](#).

Kolmveerandtunni laevasõidu kaugusel on [Vormsi saar](#). Suuruselt Eesti neljandat saart (93km²) on ürikutes esmakordselt mainitud 1391. a. Vormsi (rootsi keeles Ormsö) nimi on tulnud Islandi viikingi Ormi („madu“) järgi. Kuni 1944. aastani olid Vormsi põliselanikeks rannarootslased. 1938. a oli saarel ligi 2600 elanikku, enamusest neist lahkus II maailmasõja ajal. Tänapäeval on saarel ligi 400 asukat.

Vormsi on suures osas kaetud metsaga, sageli võib kohata põtru ja metssigu. Vormsi ligi 100 km pikkusel rannajoonel vahelduvad pikad poolsaared sügavate lahtedega. Lääneosas on loopealsed ja kadastikud, idaosa on madalam ja soisem. Säilinud on rannakarjamaad, puisniidud ning mitmed ohustatud taimeliigid. Enamik teedest on kruusakattega ja moodustavad number kaheksa - [idaring](#) ja [läänering](#) ristuvad saare keskuses [Hullos](#).

Sadamas on suvel telkimisplats ning [jalgratta- ja paadilaenus](#), lähedusest algab Sviby-Rumpo 3 km pikkune matkarada. Sadamast jõuad [Sviby külla](#), mis erineb Vormsi küladest suurema majadevahelise kauguse poolest. Küla on kaks korda põlenud ning seepärast ka tuleohutumana üles ehitatud.

Svibyst suundu idaringile. Sealsed külad on paremini säilinud ja siin kohtab tüüpilisi klaasrõdudega Vormsi maju. Läbides [Söderby](#) pöörab veidi enne Norrby küla tee 1935. a ehitatud [Norrby tuletorni](#) juurde. Üle Voosi

kurgu vaadates näeb sealt Noarootsit. Edasi viib tee [Diby küla](#) ja [poolsaare](#) suunas, mis on omapärase maastikuga ja rikas haruldaste kápaliste poolest. Järgmisena jõuad [Rälbysse](#), mis on omapärase teedevõrguga ajalooline sumbküla. Rälby on olnud saare rikkaim küla, siin saab näha [Vormsi tuulikut](#).

Ida- ja lääneringi ristumiskohal on saare tähtsaim vaatamisväärsus, 14. saj ehitatud [Vormsi Püha Olavi kirik](#). Pärast rootslaste põgenemist II maailmasõja ajal jäi kirik tühjaks ja rüüstati. 1990. a kirik restaureeriti ja õnnistati taas sisse. Kirikaia kõrval on maailma suurima ratasristide koguga [Vormsi kalmistu](#), säilinud on rohkem kui 300 rõngasristi. Kirikaia on [kaks mälestuskivi](#): eestirootslasest riigi- ja kultuuritegelasele Hans Põhlile ning Rootsist 1873. a saabunud misjonärile Österblomile, kes tõi saare vaimu- ja usuelus kaasa põhjalikke muutusi. Kirikaia värava juures seisab üks väheseid kogu nõukogude aja omal kohal asetsenud [Eesti vabadussambaid](#). Rootsi keelse kirjaga põllukivi ei osanud uue võimu esindajad vabadussõjas langenute mälestussambaks pidada ja nii jäeti see ka lõhkumata.

Kiriku juurest saad minna lääneringile. Läbides ühe saare vanima küla, [Kärslätti](#), jõuad [Saxbysse](#), mis on tuntud tänu vanimale malmosadest monteeritud [tuletornile](#) Eesti rannikul. [Förby](#) ja [Suuremõisa](#) vahelises metsas on jääajast pärit [Hoitbergi korallriff](#). Suuremõisas asuvad kunagise mõisa varemed ja riismed vanast pargist. Suuremõisast Rumpo poole sõites jääb teest vasakule [Prestviken](#), üks Vormsi kahest roostuma hakkavast järvest. Jõudnud saare suurima ristmikuni võid suunduda tagasi [Hullosse](#) või pöörata [Rumpo poolsaarele](#). [Rumpo nina](#) on [taimestiku kaitseala](#) ja lindude pesitsus- ja rändepeatuspaik. Ninal kasvab haruldane [islandi- ja tundrasamblik](#). Rumpost leiata ööbimiseks mitmeid turismitalusid.

Keskuses [Hullos](#) asuvad kool, kauplus ja mitmed majutuskohtad. Rahvamaja juurest viib metsatee [Parunikivi juurde](#). See on rändrahn, millel on saksakeelne kiri Vormsi viimasele parunile. Rumpo poolt Hullosse sõites teest paremal on 1889. a ehitatud [vene õigeusu kiriku](#) varemed. Kogudusega oli seotud aiandusalaste teadmiste tutvustaja Johann Spuhl Rotalia ja helilooja Cyrillus Kreegi isa Konstantin. Mõlemate hauad asuvad [Vormsi koolimaja](#) taga endisel õigeusu kalmistul. Varem jagati Hullosse kaheks, omainimeste ja suvitajate pooleks. Suvitajate poolel on teeääres 1930. aastatel ehitatud pansionaadid, kus peamised puhkajad olid Rootsist tulnud rootslased. Teest vasakul on 1938. aastal karskusseltsi ehitatud hoone, mida on kasutatud rahvamajana.

Talu Rumpo ninal Vormsi kiriku puuskulptuur Rõngasrist kirikuaias

Pane tähele: Astu läbi Haapsalu Turismiinfokeskusest aadressil Karja 15, et saada rohkem infot saare ja praamiaegade kohta.

Parima pildi Vormsist saab jalgrattal sõites, autoga reisijad teadku, et saarel ei ole tanklaid. Samuti tasuks kaasa võtta sularaha.

Ajaliselt arvesta kindlasti päeva või paariga.

Kontaktid:
Haapsalu TIK
Karja 15, Haapsalu
Tel 473 3248
haapsalu@vistestonia.com
www.westest.ee
www.vormsi.ee
www.visitestonia.com
<http://avasta.laanemaa.ee>

